

POLEMIKE
POLEMICHE
POLEMICS

Stanko FLEGO

PEJCA V LASCU: ZAKAJ IN ČEMU?
(DISKUSIJA K ČLANKU T. FABCA)

Pred kratkim je izšla daljša razprava arheologa Tomaža Fabca (2003), v kateri avtor navaja jamska najdišča iz mlajše kamene dobe na Tržaškem krasu oziroma na slovenskem etničnem ozemlju v upravnih mejah Republike Italije.

Avtor poskuša odgovoriti na še prenekatera odprta vprašanja, povezana s pojavom mlajše kamene dobe na Tržaškem krasu. Oceno študije prepuščam drugim, sam bom na tem mestu izrazil nekaj misli o imenu jame *Pejca v Lašci* pri Nabrežini, morda najvažnejše jamske arheološke postojanke na Tržaškem krasu, o imenih drugih jamskih najdišč v Tržaški pokrajini pa ob kakšni drugi priložnosti. Jamo je avtor preimenoval v *Pejco v Lascu* in tako vnesel v arheološko literaturo dodatno zmedo, kot da bi je pri imenih jam v tržaškem zaledju že ne bilo dovolj.

Omenjena *pejca* (tako namreč imenujejo domačini na Krasu votline) se odpira na dnu impozantne udorne doline z navpičnimi stenami, približno 500 m SZ od Nabrežine. Še danes poznajo domačini vrtačo z imenom Lašca, pečino v njej pa kot *Pejco v Lašci*. Dno vrtače so nekoč lastniki obdelovali.

Kot arheološko najdišče je pečina zaslovela ob koncu 19. st. ob izkopavanjih L. K. Moserja, ki ji je tudi posvetil levji delež monografije "Der Karst un seine Höhlen" (Moser, 1899). Moser je pečino na začetku svojih raziskovanj dosledno imenoval "Lašca Höhle" (Moser, 1888, 16-17), kasneje pa predvsem "Vlašca pečina" (Moser 1899, 53) ali Vlašca jama (Moser 1899). Do variante z začetno črko "V" pri imenu jame je prišlo po letu 1895, ko je Moser povabil na ogled pečine konservatorja za Kranjsko dunajske Osrednje spomeniške komisije prof. Simona Rutarja. Moser takole poroča: "... *Den wahren Namen "Vlašca" erhielt diese Felsenhöhle erst im October 1895, als ich in Gegenwart des Eigentumers mit Conservator Prof. S. Rutar aus Laibach die Höhle besuchte und dieser als Slavist aus der Aussprache erkannte, dass die Höhle "Vlašca" gennant werde, von dem Worte Vlah, plur.: Vlaši, Fremde (Wälsche), welche diese Höhle einst bewohnt haben sollen ...*" (Moser, 1899, 51). Jami je Moser dal tudi nemško različico imena, in sicer "Rothgartl Höhle" po taščici, ptici, ki ga je stalno spremljala pri delu. Italijani so to prevedli v "Caverna del Pettiroso".

Zanimivo je tudi pričevanje V. Kodriča v Jadranskem koledarju: "... *Ne morem si kaj, da se ne bi ustavil pri*

Pejci v Lašci tudi še v pogledu njenega imena! Od domačinov sem čul imena: Pejca v Lašci, Pejca v Pertotovi Lašci in Pejca v Jakobovi Lašci..." (Kodrič, 1956, 151) Kodrič sicer v nadaljevanju članka predlaga za izvor imena vrtače (in pečine) ime gomoljaste rastline "laščica – t.j. topinambur"- lat. *Helianthus tuberosus*, ki naj bi jo bili nekoč gojili v vrtači. Rutarjeva teza, ki jo je Moser osvojil in takoj apliciral, je bila povod, da se je tudi v italijanski literaturi začelo občasno pojavljati ime Vlaška jama; po njej je ugledni angleški avtor L. Barfield poimenoval kraški facies srednjega neolita kot kulturo "Vlaška" (Barfield, 1972).

Ime "Lašca", ki ga domačini uporabljajo še danes, v člankih in študijah navajajo tudi avtorji z obeh strani meje (Leben, 1967; Petaros, Levak, Budal, 1978; Merku, 1990; Bufon, Kalc, 1990; Flego, Rupel, 1993; Pertot, 1996; Velušček, 1997).

Zakaj in od kod torej kar nenadoma *Pejca v Lascu*?

Na toponomastičnem zemljevidu tržaškega ozemlja iz leta 1978 (Petaros, Budal, Levak, 1978) je približno 800 m SV od Nabrežine oznaka Lašca in Pečina v Lašci, ki dejansko ustreza legi vrtače na terenu. Približno 1500 m SZ proti Sosljanu, pred železniškim nadvozom, pa srečamo na karti na levi strani ceste imeni Lazec, Za Lazcem, na desni pa Pri Lazcu in Pejca v Lazcu! Skoraj isto zasledimo tudi na drugem toponomastičnem zemljevidu, ki prikazuje nabrežinsko katastrsko občino (Pertot, 1996).

Že za nekatera nova jamska najdišča, ki so se v literaturi pojavljala samo z italijanskim imenom, sem pred leti poiskal in našel potrditev točnosti še živega toponima v zemljiških knjigah iz druge polovice 19. stol.. Nekaj primerov: Grotta del Pettine – Pečinka, 3890 VG (Flego, 1983; Flego, Župančič, 1999), Grotta dell'Edera – Stenašca, 5143 VG (Flego, Rupel, 1993, 223); Grotta Gialla – Pejca v Gorenjih Rujah, 932 VG (Župančič, Flego, 2003). Tako sem storil tudi v tem primeru in za veliko število parcel, med temi tudi za vrtačo Lašca (parc. št. 1744, vložek 169, 3. knjiga k.o. Nabrežina), našel oznako "Per lascì" (brez strešice). S tem toponimom so namreč v zemljiških knjigah k.o. Nabrežina označili vse parcele v okolici te vrtače. Gre namreč za tako imenovani "ledinski okraj", kateremu je udorna dolina Lašca dala imenski pečat. Ko sem naposled med mnogimi zapisi našel tudi zapis neke parcele z imenom "Per lašci" (s strešico) (št. 1725/1 in 1726/1, vložek 273, 4. knjiga), so bili morebitni dvomi, da gre pri oznaki "Per lascì" za narečno obliko knjižnega "Pri lazcu", dokončno odpravljeni. Še posebno, ker sem na več mestih našel oznako "Lasc" (št. 1327, 1329, vložek 252) ali celo "V lascu" (št. 1330, 1331, 1332, vložek 247) za parcele, ki ležijo okrog 1500 m proti SZ.

Legi "Pejce v Lazcu" na zemljevidu (Petaros, Levak, Budal, 1978) ustreza jami, ki jo poznamo v italijanski speleološki literaturi kot "Grotta delle Torri di Slivia" (22 Cat. Reg. – 39 VG) in ni arheološko najdišče. Je bila

torej bližina (čeprav ne ravno neposredna) ledine z imenom "Lazec" povod za nedopustno povzročeno nerodnost in zmešnjavo? Ali pa je napako pripisati avtorjevemu preveč samozavestnemu in nekritičnemu zaupanju publicistu Pinu Guidiju, o katerem piše "... Dober pregled imen jam Tržaškega krasa, ki ga v večini primerov tudi sam uporabljam, ponuja P. Guidi (1996) ..." (Fabec, 2003, 76, op. 5)?

Kaj pa izvor imena Lašca? Čeprav nisem jezikoslovec, se bolj nagibam domnevi, da se za imenom "Lašca" skrivajo Vlahi, Lahi, staroselci namreč, na katerih sledove (zidano strukturo, skeletni grob, rimske kovinske in keramične najdbe ter koščen glavnik) je Moser naletel na začetku svojih izkopavanj. Lastnik zemljišča je Moserju tudi posredoval ustno izročilo o zlategem zakladu, ki naj bi ga hranila pečina. O Vlahih - Lahih imamo ohranjeno ledinsko ime nedaleč od Nabrežine v Kriškem bregu, kjer so na ledini "Lahovec" na začetku 19. st. odkrili zgodnj srednjeveško grobišče in rimske najdbe (Flego, Rupel, Župančič, 2001).

Iz vsega navedenega ne glede na izvor sledi, da je "Pejca v Lašci" edino pravilno ime za to arheološko najdišče in ga kot malokje drugod potrjujejo bodisi historični viri (zemljiške knjige, Moserjevi zapisi) bodisi še živo izročilo pri domačinih. Zato spreminjanje toponima dela škodo, ki si jo Slovenci delamo sami pri že tako ali tako težavnem ohranjanju krajevnih imen.

LITERATURA

- Barfield, L. (1972):** The first neolithic cultures of Northern Italy. *Fundamenta A/3*, 7. Köln – Wien.
- Bufon, M., Kalc, A. (1990):** Krajevni Leksikon Slovencev v Italiji, Tržaška pokrajina. Trst, Založništvo tržaškega tiska.
- Fabec, T. (2003):** Neolitizacija Krasa. *Arheološki vestnik* 54, Ljubljana, 73–103.
- Flego, S. (1983):** Zgodnj srednjeveški grob v jami Pečinki pri Gabrovcu. *Primorski dnevnik*, 293, 14. 12. 1983. Trst, 3.
- Flego, S., Rupel, L. (1993):** I castellieri della Provincia di Trieste. Trieste, EST.
- Flego, S., Rupel, L., Župančič, M. (2001):** Contributo alla conoscenza dei siti archeologici sul declivio tra Sistiana e Grignano. *Annales, Series historia et sociologia*, 11, 2001, 1. Koper, 157–180.
- Flego, S., Župančič, M. (1999):** Arheološka podoba / L'aspetto archeologico. V: Občina Zgonik / Il Comune di Sgonico. Zgonik, Občina, 81–94.
- Guidi, P. (1996):** Toponomastica delle grotte della Venezia Giulia. *Quaderni del Catasto regionale delle grotte del Friuli Venezia Giulia*, 6. Trieste, Catasto regionale delle grotte del Friuli Venezia Giulia.
- Kodrič, V. (1956):** Prakraševec, njegovo življenje in nehanje. *Jadranski koledar*. Trst, 145–154.
- Leben, F. (1967):** Stratigrafija in časovna uvrstitev jamskih najdb na Tržaškem Krasu. *Arheološki vestnik*, 24. Ljubljana, 43–83.
- Merkù, P. (1990):** La toponomastica del comune di Duino Aurisima. Fagagna.
- Moser, K. (1888):** Untersuchungen prähistorischer und römischer Fundstätten im Küstenland und in Krain. Wien.
- Moser, K. (1899):** Der Karst und seine Höhlen. Triest, F. H. Schimpff.
- Pertot, A. (1996):** Zemljevid Nabrežine in okolice z ledinskimi imeni v Nabrežina skozi stoletja. Nabrežina.
- Petaros, R., Levak, K., Budal, G. (1978):** Tržaško ozemlje – seznam imen, Ljubljana – Trst.
- Velušček, A. (1997): Impreso keramika iz jame Pejca v Lašci pri Nabrežini. *Annales, Series historia et sociologia*, 7, 1997, 1. Koper, 11–18.
- Župančič, M., Flego, S. (2003):** La "strada dei castellieri" sul Carso Triestino: nuove considerazioni topografiche. V: Atti del Convegno "Carlo Marchesetti e i castellieri 1903-2003" (in stampa).